

IVANA FILIPOVIĆ PETROVIĆ

Zavod za lingvistička istraživanja

Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Ante Kovačića 5, HR-10 000 Zagreb

ifilipovic@hazu.hr

PRVA PETRINJSKA PREZIMENA

U radu se na temelju dostupnih izvora i literature s tvorbena-motivacijskog aspekta analiziraju prezimena zabilježena u najstarijoj matičnoj knjizi rođenih župe sv. Lovre u Petrinji. Početci oblikovanja naselja Petrinje sežu u 17. stoljeće, a matične se knjige u crkvi sv. Lovre vode od 1677. godine. Od sedamdeset tri prezimena čiji zapis seže i do tristo godina u prošlost, šezdeset tri su se zadržala u Petrinji i danas. Cilj je rada analizom prezimena dati povijesnu antropimijsku sliku jezično općenito neistraženoga petrinjskog područja.

1. Uvod

Dugotrajan proces formiranja prezimena u prošlosti bio je uvjetovan mnogim izvanjezičnim čimbenicima. Od pojave prvih prezimena, koja su isprva bila privilegij višeg staleža u razvijenim sredinama, do zakonskoga akta kojim se propisuje imanje prezimena bez obzira na stalešku pripadnost, proteklo je nekoliko stoljeća. Poticaj ustaljivanju prezimena donijela je odluka Tridentskog koncila (1545. – 1563.) kojom se uvodi obvezatno vođenje matičnih knjiga. Redovito vođenje matice rođenih povezano je s djelovanjem župa, a osnivanje stalnih župa s početcima oblikovanja prvih naselja. Prvi stambeni objekti naselja Petrinje nastaju u prvoj polovici 17. stoljeća, a stalna župa djeluje od 1677., od kada se redovito vode i matice rođenih. Na temelju tih najstarijih svjedočanstava o petrinjskome stanovništvu, u ovome je radu riječ o sedamdesetak prezimena čiji prvi zapis seže i do tristo godina u prošlost. Jezične i izvanjezične osobitosti prezimena ispitane su motivacijsko-tvorbenom analizom, a njihova kontinuirana prisutnost u petrinjskome prezimenskom fondu analizirana je na temelju dostupnih izvora: matičnih knjiga rođenih župe sv. Lovre u Petrinji (1677. – 1877.), koje su djelomično dostupne u Hrvatskome državnom arhivu, Leksika prezimena Socijalističke Republike Hrvatske (Putanec, Šimunović 1976.) te Hrvatskog prezimenika 1–3 (Šimunović, Maletić 2008.). Budući da o petrinjskim prezimenima, kao i o petrinjskome govo-

ru nije do sada pisano, cilj je ovoga rada odškrinuti vrata te riznice podataka o povijesti, kulturi i životu grada Petrinje.

U radu se najprije donosi nekoliko riječi o razvoju naselja Petrinje, zatim o razvoju prezimena i teorijskim postavkama na kojima se temelji analiza te izvorima iz kojih su ekscerpirani podatci. Nadalje se u analizi ispituju motivacijsko-tvorbeni obilježja prezimena te se na temelju popisa stanovništva u prošlosti i popisa iz 2001. prati kontinuitet prvih prezimena u petrinjskome prezimenskom fondu. Na kraju se u osvrtu na analizu i zaključku ističu glavne osobitosti prezimena i znakne za daljnju antroponijsku analizu.

2. Nastanak naselja Petrinje

Nastanak Petrinje na današnjemu mjestu veže se u historiografiji uz 1592. godinu, kada je turski namjesnik u Bosni Hasan-paša Predojević, u namjeri da osvoji najprije Sisak, a zatim i ostale dijelove Hrvatske, na ušću Petrinjčice u Kupu izgradio tvrđavu, čije je središte bilo na mjestu današnjega Hrvatskog doma Petrinja. O srednjovjekovnoj Petrinji manje je pouzdanih podataka: povjesničari uglavnom smatraju da je nastala na jednom od bivših rimskih naselja, u blizini sela Hrastovice, Jabukovca i Kraljevcana, gdje se nalazila i crkva sv. Petra iz vremena sisačke biskupije (Golec 1993: 35), a izvori potvrđuju i da je 1242. dobila status slobodnoga kraljevskoga grada. S mogućim postojanjem crkve sv. Petra povezuje se i ime Petrinja.¹

Krajem 16. stoljeća kršćanske vojne snage pobjedom nad Turcima zauzimaju petrinjsku tvrđavu, a uspostavljanjem posebnoga obrambenog područja uz granicu Habsburškog i Osmanskog Carstva – Vojne krajine, Petrinja postaje njezinim sastavnim dijelom. Prvi stambeni objekti nastaju južno od tvrđave u prvoj polovici 17. stoljeća. U drvene kućice naseljavaju se vojnici i njihove obitelji, većinom iz Posavine, Turopolja i Bosne (Golec 1993: 89). Drvena crkva sagrađena je 1603. godine, a stalna župa djeluje od 1677. i od tada se vode matične knjige rođenih (Golec 1993: 93). Sredinom 18. stoljeća u Petrinji ima 516 kuća, od čega je 511 katoličkih, a župa broji oko 1 700 odraslih župljana (Golec 1993: 90, 93). Stanovništvo se bavi poljodjelstvom, obrtom i trgovinom. Nova zidana crkva sv. Lovre podignuta je 1781. Slobodnim gradom Petrinja je proglašena 1871. te se u škole i urede kao službeni jezik uvodi hrvatski, umjesto dotadašnjega njemačkog. Godine 1900. provodi se popis stanovništva prema kojemu u gradu Petrinji živi 5 379 stanovnika (Golec 1993: 204). Početkom 20. stoljeća znatan je broj stanovnika nezaposlen i sve osjetnije siromaštvo primorava stanovništvo na iseljavanje preko Atlantika, ponajprije u Ameriku, u potrazi za boljim životom. Iz grada Petrinje i petrinjskog kotara u prvom desetljeću 20. stoljeća u Ameriku je emigriralo više od dvije tisu-

¹ Više o obliku toponima *Petrinja* u Šimunović 2009: 250.

će stanovnika (Golec 1993: 289). Na demografsku sliku utjecao je i Domovinski rat 1991. – 1995., a sve se te promjene ogledaju u djelomičnoj prisutnosti prvih petrinjskih prezimena u današnjem prezimenskom fondu u gradu Petrinji.

3. O razvoju prezimena

Formiranje prezimena dugotrajan je proces. Njihov je razvitak potaknut razvitkom društva, zbog čega se nisu svugdje razvila istodobno. Jezične i izvanjezične osobitosti koje prezimena u sebi nose odraz su okolnosti i okružja u kojima nastaju (Frančić 2002: 11). Odraz su svjetonazora imenovatelja, stoga karakteriziraju i njih, a ne samo objekte imenovanja (Šimunović 1982: 817). Pojava prvih prezimena smješta se u 11. stoljeće, u razvijene urbane sredine sjeverne Italije. U dalmatinskim se gradovima prvi tragovi prezimena pojavljuju u 12. stoljeću, kada plemstvo nastoji prezimenom osigurati nasljedno pravo i prijenos povlastica na potomstvo. Prekretnica u ustaljivanju prezimena bila je odluka Tridentskog koncila (1545. – 1563.) kojom se uvodi obvezatno vođenje matičnih knjiga (Frančić 2002: 14). Pojavom Jozefinskog patenta 1780., kojim je ozakonjena imensko-prezimenska formula, prezimena su postala obvezatnom sastavnicom imenske formule svakog pojedinca u službenoj komunikaciji. Time je proces prezimenske tvorbe uglavnom završen, jer su se prezimena po zakonu nasljeđivala i nije bilo potrebe za novima (Frančić 2002: 54).

Razvojni je put prezimena završio tako što su se ustalila tri bitna obilježja koja ih definiraju: stalnost, nepromjenjivost i nasljednost. Motivacijsku pozadinu prezimena Šimunović (2009.) svodi na četiri temeljna pitanja: *čiji si?* – prezimena motivirana osobnim imenima, *kakav si?* – prezimena motivirana nadimcima, *odakle si?* – prezimena motivirana etnicima i *što si?, čime se baviš?* – prezimena motivirana zanimanjem. Prema Frančić (2002.) prezimena su tvorena: 1) bez (pravog) tvorbenog čina – onimizacijom, odnosno prelaskom apelativa u onime (prezime-na), i transonimizacijom, odnosno prelaskom onima iz jedne onimijske kategorije (osobnih imena, nadimaka i toponima) u drugu (prezime-na), te 2) tvorbenim činom (najčešće sufiksalsnom tvorbom). Iako prezimenska tvorba pripada prošlosti (Frančić 2002: 53), te je stoga motiviranost prezimena u različitim životnim prilikama i razdobljima njihova nastajanja često neprozirna, analizu smo proveli prema spomenutim motivacijsko-tvorbenim kriterijima te smo nastojali dati moguće tumačenje značenja prikupljenih prezimena.

4. Izvori

Najstarija matična knjiga rođenih župe sv. Lovre u Petrinji potječe iz 1677. godine, no nije dostupna u Hrvatskome državnom arhivu.² Ipak, podatci o prvim pe-

² Pretpostavljamo da joj se trag gubi 1991. u okupiranoj Petrinji.

trinjnskim prezimenima koja su na tome području zabilježena krajem 17. stoljeća sačuvani su u Petrinjskome biografskom leksikonu (1999.), djelu u kojem autor, petrinjski povjesničar dr. sc. Ivica Golec³, uz ostalo donosi popis najstarijih petrinjskih obitelji koje se u Petrinju doseljavaju u 17. stoljeću. Podatke o imenima i prezimenima tadašnjih stanovnika Petrinje autor je u svojem leksikonu zabilježio na temelju zapisa iz matične knjige rođenih 1677. – 1877., koja mu je u vrijeme prikupljanja građe bila dostupna, i pisane ostavštine koju su mu ustupili potomci istraživača petrinjske povijesti. U Hrvatskome državnom arhivu dostupan je najstariji sačuvani svezak matične knjige rođenih župe sv. Lovre (1858. – 1877.) na čijoj naslovnici stoji zapis: *spašena iz Matičnog ureda Općine Petrinja u rujnu 1991. u toku okupacije od strane Jugoarmije i četnika*.⁴ Na temelju tih izvora izdvojili smo sedamdeset tri prezimena čiji prvi zapis seže i do tristo godina u prošlost te se u ovome radu bavimo njima kao prvim petrinjskim prezimenima.

5. Jezik u prezimenima

Budući da se petrinjski i banovinski govori nisu u hrvatskoj dijalektologiji detaljnije proučavali,⁵ za potrebe ovoga rada osvrnut ćemo se tek na osnovna obilježja koja se ogledaju u petrinjskim prezimenima. Na dijalektološkim kartama hrvatskih narječja (Brozović, Ivić 1988.), područje Petrinje okružuju turopoljsko-posavski kajkavski dijalekt⁶ i istočnohercegovački (novoštokavski ijekavski) dijalekt. U predmigracijsko doba na tome se području prostirala granica čakavskog i kajkavskog narječja. Takvi različiti utjecaji uzrokom su i vrlo raznolikim jezičnim osobinama prvih prezimena u toj sredini. Leksemi koji su u osnovi prezimena svojim sadržajem oslikavaju izvanjezičnu stvarnost, pa otkrivaju pokoju naznaku o okolnostima i vremenu u kojemu su nastala, a izrazom jezičnu stvarnost (Frančić 2000: 46). Imajući na umu selilačku dimenziju prezimena, iz ponekih se ipak mogu iščitati osobine govora u kojemu su oblikovana. Kajkavski utjecaj primjećuje se u ekavskom refleksu jata: *Belčić*, *Belko*, *Nemičić*, protetskom *j*: *Jandrić*, sufiksu *-ec*: *Antolec*, *Demerec*, *Slanec* i sufiksu *-ek*: *Ocvirek/Oczvarek/Oczverek*. Štokavske osobine nalazimo u izostavljanju suglasnika *h*: *Švear* (u ranijim potvrđama *Švehar*), a dvojaki oblici pojedinih prezimena, poput *Komlinović/Komljenović*, *Slanec/Slanac*, mogli su se javljati kao rezultat uklanjanja dijalektnih

³ Taj primjer zamalo izgubljenih vrijednih podataka o povijesti i kulturi jednoga grada koje je spasio dr. sc. Golec zapisavši ih u svome djelu, svjedoči još jednom o važnosti čuvanja te vrste jezičnih spomenika, što je bio i jedan od povoda pisanju ovoga rada.

⁴ Župa Petrinja – sv. Lovro, Matična knjiga rođenih I (1858. – 1877.)

⁵ Vidi Petrović 1978.

⁶ Taj dijalekt Mijo Lončarić (1996.) dijeli na tri: donjolonski kajkavski dijalekt (istočno od Petrinje), turopoljski (sjeverozapadno od Petrinje) i vukomeričko-pokupski kajkavski dijalekt (jugozapadno od Petrinje).

različitosti u imenima i nasilnog prilagođavanja imena jedinstvenoj jezičnoj normi koja su se, naročito u administraciji, provodila u drugoj polovici 19. stoljeća, to više što su zapisi *Komlinović* i *Slanec* stariji. Oba oblika tih prezimena zadržala su se i danas, s time da je znatno više nositelja štokaviziranih likova, a zanimljivo je spomenuti da se kajkavski lik *Slanec* zadržao u selu Mala Gorica kraj Petrinje, dok se oblik *Slanac* javlja u gradovima Petrinji i Sisku.

Također, dugotrajna turska opsada i kasnije Vojna krajina na tome su području utjecala na leksik koji obiluje turcizmima i germanizmima, što se također ogleda u prezimenima: *Gener/Gönner*, *Gorša/Gorscha*, *Greiner/Grajner*, *Korać*, *Kramarić*, *Štajcar/Štajcer*, *Štromar*, *Švehar/Švear*. Budući da je sve do 70-ih godina 19. stoljeća njemački jezik bio službeni, u zapisima su se javljale varijante prezimena (*Gorscha/Gorša*, *Greiner/Grajner*, *Gönner/Gener*, *Manc/Mantz*) koje su povremeno prilagođavane hrvatskomu fonološkom sustavu (*Gorša*, *Manc*), no danas su se ponegdje zadržale i varijante (*Gönner* i *Gener*) i njemački oblici (*Greiner*).

Govoreći o jezičnim utjecajima, treba još ponešto reći o grafiji kojom su pisana prva prezimena. U sjevernim se krajevima u 16. stoljeću latinicom piše po uzoru na mađarsku grafiju. Taj se kajkavski utjecaj (tzv. isusovačka grafija) ogleda i u bilježenju petrinjskih prezimena: *ch/č: Belchich/Belčić; ch/č: Augustich/Augustić, Belchich/Belčić, Brebrich/Brebrić, Buich/Buić; cz/c: Steuczar, Staiczar, Staiczar, Oczvarek/Oczverek/Ocvirek; sz/s: Szlanec/Slanec/Slanac, Noszo/Nosso/Noso*.

6. Motivacijsko-tvorbena analiza

Oslanjajući se na prethodno utvrđene teorijske postavke, u motivacijsko-tvorbenoj analizi korpus prezimena dijelimo na sufiksalsna i asufiksalsna prezimena. Kod asufiksalsnih prezimena motivirajući je leksem jednak prezimenu, a može biti osobno ime, nadimak, naziv zanimanja i etnik odnosno etnonim. Kod sufiksalsnih prezimena prezime se sastoji od osnove (motivirajućeg leksema) i sufiksa.

6.1. Asufiksalsna prezimena:

6.1.1. od osobnog imena:

6.1.1.1. od temeljnoga osobnog imena: *Sever* (< lat. Severus)

6.1.1.2. od izvedenoga osobnog imena:

6.1.1.2.1. izvedenice sufiksom *-in*: *Augustin* [*August-* (< lat. Augustus) + *-in*]

6.1.1.2.2. izvedenice sufiksom *-ko*: *Belko* [*Bel(o)-* (< Belimir) + *-ko*]

6.1.1.2.3. izvedenice sufiksom *-an*: *Ivančan* [*Ivanč(a)-* (< Ivan < lat. Johannes) + *-an*]

6.1.2. od nadimka: *Biff/Biffel/Bifflin* (< njem. der Büffel 'bivol'; der Büffler 'bubalo'); *Čermak* (< češki čermák 'crvena ptica'); *Čulig* [< čulast/čulav (< tur. kulak 'uho') 'koji ima male uši ili kojemu su uši odsječene']; *Gorša/Gorscha* (<

njem. das Gör, die Göre/Gorsch ‘neostesana, drska djevojčica’); *Greiner/Grajner* (< njem. der Greiner ‘gundalo, svadljivac’); *Muškon/Mašgon* [< muš (< franc. mouche) ‘brada ispod donje usne’]; *Noso/Nosso/Noszo* (< nos); *Ocvirek/Oczvarek/Oczverek* (< ocvirek ‘čvarak’); *Rubido/Robida* (< lat. rŭbĭdus ‘crven, rumen’)

6.1.3. od zanimanja: *Gener/Gönnner* (< njem. der Gönner ‘pokrovitelj, zaštitnik, dobrotvor’); *Korać* < *korać* (< tur. korákion ‘čekić za potkivanje konja’); *Puškar* (< puškar ‘onaj koji proizvodi ili prodaje puške’); *Remeta* < *remeta* (< lat. eremita ‘redovnik; zvonar’); *Štromar* (< njem. der Strom ‘struja’); *Švehar/Švear* (< njem. der Späher ‘izvidnik u vojsci, špijun’); *Štajcar/Štajcer* (< njem. die Steuer ‘porez’).

6.2. Sufiksalna prezimena:

6.2.1. *-ević/-ović*

6.2.1.1. od osobnog imena + *-ević/-ović*:

6.2.1.1.1. od temeljnoga osobnog imena + *-ović*: *Gavrilović* < *Gavril-* (< lat. Gabriél) + *-ović*; *Jakopović/Jakupović* < *Jakop/Jakup-* (< lat. Jacobus) + *-ović*; *Komlinović/Komljenović* < *Komlin/Komljen-* [< Komnen (< grč. Komnénós)] + *-ović*

6.2.1.1.2. od izvedenoga osobnog imena + *-ević/ović*: *Filković* < *Filk(o)-* [*Fil(o)-*] (< Filip i sl. < grč. Philippos) + *-ko*] + *-ović*; *Galeković* < *Galek-* [*Gal(e)-*] (< lat. Gallus) + *-ek*] + *-ović*; *Janeković* < *Janek-* [< *Jan-* (< lat. Johannes) + *-ek*] + *-ović*; *Matanović* < *Matan-* [*Mat(o)-*] (< Matija/Matej < lat. Mathias, Mathaeus) + *-an*] + *-ović*; *Miholjević* < *Miholj-* [*Mih(o)-*] (< Mihael < lat. Michael) + *-olj*] + *-ević*; *Pavković* < *Pavk(o)-* [*Pav(o)-*] (< Pavao < lat. Paullus) + *-ko*] + *-ović*; *Pejaković* < *Pejak-* [*Pej(o)-*] (< Petar < lat. Petrus) + *-ak*] + *-ović*

6.2.1.2. od nadimka + *-ović*: *Malović* < *mal(i)-* + *-ović*;⁷ *Glavanović* < *glavan-* (< *glav(a)-* + *-an*) + *-ović*

6.2.1.3. od toponima + *-ović*: *Zadrović* < *Zad(a)r-* (< Zadar) + *-ović*

6.2.2. *-ić*

6.2.2.1. od osobnoga imena + *-ić*:

6.2.2.1.1. od temeljnoga osobnog imena + *-ić*:

6.2.2.1.1.1. od muškoga imena: *Augustić* < *August-* (< lat. Augustus) + *-ić*; *Mikulić* < *Mikul(a)-* [< Nikola (< lat. Nicolaus)] + *-ić*

6.2.2.1.1.2. od ženskoga imena: *Belčić* < *Belč(a)-* (< Belča) + *-ić*; *Koletić* < *Kolet(a)-* [< Koleta (< fran. Colette)] + *-ić*; *Miličić* < *Milic(a)-* (< Milica) + *-ić*

6.2.2.1.2. od izvedenoga osobnog imena + *-ić*: *Benedić* < *Benced-* [*Benc-*] (< njem.

⁷ Šimunović (2008.) to prezime izvodi od osobnog imena Malomir.

Benz < lat. *Benedictus*; njem. *Berthold, Bernhard*) + *-ed*] + *-ić*; *Borošić* < *Boroš-* [*Bor(o)-* (< *Borislav, Borivoj* i sl.) + *-oš*] + *-ić*; *Gregurinčić* < *Gregurin(e)c-* [*Gregurin-* (< *Gregur* < lat. *Gregorius*) + *-ec*] + *-ić*; *Ivičić* < *Ivič-* [*Iv(o)-* (< *Ivan* < lat. *Johannes*) + *-ič*] + *-ić*; *Križanić* < *Križan-* [< *Križ(o)-* (< *Krištofor, Chrysogonus* i sl.) + *-an*] + *-ić*; *Petračić* < *Petrač-* [*Pet(a)r-* (< *Petar* < lat. *Petrus*) + *-ač*] + *-ić*; *Stanešić* < *Staneš-* [< *Stan(e)-* (< *Stanislav* i sl.) + *-eš*] + *-ić*

6.2.2.1.3. od pokraćenoga osobnog imena + *-ić*: *Buić* < *Bu(to)-* (< *Budimir* i sl.) + *-ić*; *Čačić* < *Čač(a)-* (< *Časlav* i sl.) + *-ić*; *Dujnić* < *Duj(a)n-* [< *Dujam* (< lat. *Dominus*)] + *-ić*; *Jaklić* < *Jak(e)l(a)-* [< *Jakov* (< lat. *Jacobus*)] + *-ić*; *Jandrić* < *Jandr(o)-* [< *Andrija* (< grč. *Andréas*)] + *-ić*; *Lović* < *Lov(o)-* (< *Lo-vorko*) + *-ić*; *Mazić* < *Maz(a)-* (< *Maza*) + *-ić*; *Medić* < *Med(o)-* [< *Medvjed* (< *medvjed*)] + *-ić*; *Orlić* < *Orl(e)-* [< *Orao* (< *orao*)] + *-ić*; *Palaić* < *Pala-* (< *Palada*) + *-ić*; *Pušić* < *Puš(o)-* [**Puho/Pušo* (< *puh*)] + *-ić*; *Srebrić* < *Srebr(o)-* (< *Srebrn* i sl.) + *-ić*

6.2.2.2. od nadimka + *-ić*:

6.2.2.2.1. od nadimka zoonimske osnove + *-ić*: *Zebić* < *zeb(a)-* (< *zeba*) + *-ić*

6.2.2.2.2. od nadimka prema tjelesnim osobinama + *-ić*: *Nemičić* < *nem(i)c-* (< *nijem*) + *-ić*

6.2.2.3. od zanimanja + *-ić*: *Knežić* < *knez-* + *-ić*; *Kovačić* < *kovač-* + *-ić*; *Kramarić* < *kramar-* (< njem. der *Krämer* 'trgovac na malo') + *-ić*; *Rakarić*⁸ < *ra-kar-* + *-ić*

6.2.3. *-ec*

6.2.3.1. od osobnog imena + *-ec*:

6.2.3.1.1. od temeljnoga osobnog imena + *-ec*: *Antolec* < *Antol-* [< *Antun* (< lat. *Antonius*)] + *-ec*

6.2.3.1.2. od izvedenoga osobnog imena + *-ec*: *Demerec* < *Demer-* [*Dem(o)-* (< grč. *Demeter*) + *-er*] + *-ec*

6.2.3.2. od nadimka + *-ec*: *Slanec/Slanac* < *slan-* + *-ec*

6.2.4. *-ar*

6.2.4.1. od pokraćenoga osobnog imena + *-ar*: *Bučar* < *Buk(i)-* (< *Budimir*) + *-ar*

6.2.5. *-ak*

6.2.5.1. od pokraćenoga osobnog imena + *-ak*: *Filjak* < *Filj(o)-* [< *Filip* i sl. (< grč. *Philippos*)] + *-ak*

6.2.5.2. od nadimka zoonimske osnove + *-ak*: *Srnak* < *srn(a)-* + *-ak*; *Vučak* < *vuk-* + *-ak*⁹

⁸ Prema Šimunović 2008: 112.

⁹ Moguće i od osobnog imena *Vuk*.

6.3. Prezimena nejasne motivacije: *Brebrić, Fukat, Manc/Mantz, Pendelin* (moguće od nadimka ili zanimanja, njem. das Pendel ‘njihalo’), *Tortić/Tordić* (moguće od nadimka, lat. tortus ‘zavojit, okrugao’).

7. Prva petrinjska prezimena danas

Obitelji koje su nosile prva prezimena zabilježena u Petrinji doseljavaju se uglavnom krajem 17. stoljeća. Prvi članovi obitelji rođeni u Petrinji prvi su stanovnici zapisani u najstarijoj matičnoj knjizi rođenih. Muški se članovi obitelji dolaskom u Petrinju najčešće nalaze u dobrovoljnim vojnim postrojbama, tzv. gjumlijama, a obitelji se većinom bave obrtom i poljodjelstvom. Jedan od češćih obrta po kojemu su mnoge obitelji bile poznate jest lončarstvo, a razvijeni su bili i krojački zanati, krznarstvo, opančarstvo, bilo je vrsnih dugmetara, kolara, rešetara, košaraša i mesara. Danas nadaleko poznata obitelj Gavrilović u Petrinju se doseljava krajem 17. stoljeća, a potomci prvoga člana obitelji rođenoga u Petrinji 1704., već se sredinom 18. stoljeća uspješno bave mesarskim obrtom. Mnoga su se prezimena u Petrinji održala do 20. stoljeća, no tada su se migracijama, najčešće u Ameriku, mnoga nepovratno izgubila. Od ukupno sedamdeset tri prezimena koja smo prikupili za ovaj rad, u Petrinji su više od tri stoljeća prisutna šezdeset tri prezimena: Augustić, Augustin, Belčić (jedan nositelj), Bifflin, Borošić, Brebrić, Bučar, Buić, Čačić, Čermak, Čulig, Demerec, Dujnić, Filković, Filjak, Fukat, Galeković, Gavrilović (Mošćenica), Gener, Gonner, Gregurinčić, Greiner, Ivančan, Ivičić, Jaklić, Jakopović, Jakupović (Mošćenica), Jandrić, Janeković, Knežić, Koletić, Komlinović, Komljenović, Korać, Kovačić (Nova Drenčina), Kramarić, Križanić, Lović, Matanović, Mažić, Medić, Miholjević, Muškon (jedan nositelj dvojnoga prezimena Muškon Čermak), Noso, Orlić, Palaić, Pavković, Pejaković, Pendelin, Petračić, Pušić, Puškar (Mošćenica), Rakarić, Remeta, Sever, Slanec (Mala Gorica), Slanac, Srnak (jedan nositelj), Stanešić, Štajcar, Štajcer, Štromar, Švehar, Tortić, Vučak, Zadrović i Zebić.

U Petrinji 2001. više nema prezimena: Antolec, Belko, Bencedić, Glavanović, Gorša, Manc/Mantz, Nemičić, Ocvirek (ipak, u Petrinji Ocvarek), Rubido/Robida i Srebrić.

Tablica 1. Prva petrinjska prezimena u popisima od 1677. do 2011.

Prezime	*	1839. – 1862. **	1948. ***	2001. ****
ANTOLEC	1698.	+	–	–
AUGUSTIĆ	1695.	+	+	+
AUGUSTIN	1707.	+	+	+
BELČIĆ	1704.	+	+	+

BELKO	1729.	+	+	–
BENCEDIĆ	1692.	+	+	–
BIFFL/BIFFEL/BIFFLIN	1696.	+	+	Bifflin
BOROŠIĆ	1696.	+	+	+
BREBRIĆ	1689.	+	+	+
BUČAR	oko 1701.	+	+	+
BUIĆ	1694.	+	+	+
ČAČIĆ	1770.	+	+	+
ČERMAK	1775.	+	+	+
ČULIG	1707.	+	+	+
DEMERIC	1722.	+	+	+
DUJNIĆ	1695.	+	+	+
FILKOVIĆ	1776.	+	+	+
FILJAK	oko 1750.	+	+	+
FUKAT	1736.	+	+	+
GALEKOVIĆ	1725.	+	+	+
GAVRILOVIĆ	1704.	+	–	+
GENER/GÖNNER	1683.	+	+	oba
GLAVANOVIĆ	1692.	+	+	–
GORŠA/GORSCHA	1696.	+	+	Gorša
GREGURINČIĆ	1704.	+	+	+
GREINER/GRAJNER	oko 1780.	+	+	Greiner
IVANČAN	1705.	+	+	+
IVIČIĆ	1707.	+	+	+
JAKLIĆ	1781.	+	+	+
JAKOPOVIĆ/JAKUPOVIĆ	1765.	+	+	oba
JANDRIĆ	1697.	+	+	+
JANEKOVIĆ	1698.	+	+	+
KOLETIĆ	1683.	+	+	+
KOMLINOVIĆ/KOMLJENOVIĆ	1737.	+	+	oba
KORAĆ	1697.	+	–	+
KOVAČIĆ	1697.	+	+	+
KRAMARIĆ	1695.	+	–	+
KRIŽANIĆ	1689.	+	+	+
LOVIĆ	1692.	+	+	+
MALOVIĆ	1687.	+	+	+
MANC/MANTZ	1679.	+	Manc	–
MATANOVIĆ	1724.	+	+	+

MAŽIĆ	1682.	+	+	+
MEDIĆ	1735.	+	+	+
MIHOLJEVIĆ	1718.	+	+	+
MIKULIĆ	1684.	+	+	+
MILIČIĆ	1696.	+	–	+
MUŠKON	1703.	+	+	+
NEMIČIĆ	1703.	–	–	–
NOSO/NOSSO/NOSZO	1695.	+	–	Noso
OCVIREK/OCZVAREK/OCZVEREK	1764.	+	+	Ocvarek
ORLIĆ	1702.	+	+	+
PALAIĆ	oko 1730.	+	+	+
PAVKOVIĆ	1693.	+	+	+
PEJAKOVIĆ	1696.	+	+	+
PENDELIN	1713.	+	+	+
PETRAČIĆ	1698.	+	+	+
PUŠIĆ	1701.	+	+	+
PUŠKAR	oko 1767.	+	–	+
RAKARIĆ	1721.	+	+	+
REMETA	1798.	+	+	+
RUBIDO/ROBIDA	1737.	+	+	–
SEVER	1720.	+	+	+
SLANEC/SLANAC	1690.	+	+	oba
SREBRIĆ	1716.	+	+	–
SRNAK	1679.	+	+	+
STANEŠIĆ	1695.	+	+	+
ŠTAJCAR/ŠTAJCER	1706.	+	+	oba
ŠTROMAR	1693.	+	+	+
ŠVEHAR/ŠVEAR	1683.	+	+	Švehar
TORTIĆ	1697.	+	+	+
VUČAK	1687.	+	+	+
ZADROVIĆ	1720.	+	+	+
ZEBIĆ	1693.	+	+	+

* godina rođenja prvog nositelja prezimena zabilježenog u najstarijoj Matičnoj knjizi rođenih župe Sv. Lovre (1677. – 1857.), prema: Golec 1999.

** prema: *Status animarum župe Sv. Lovre (1839. – 1862.)*

*** prema: *Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske 1976.*

**** prema: *Hrvatski prezimenik I. – III. 2008.*

8. Osvrt na analizu

Motivacijsko-tvorbena analiza prezimena pokazala je da je većina prvih prezimena u Petrinji nastala sufiksalsnom tvorbom od osobnoga imena, svetačkog ili narodnog, a najčešći je dočetak *-ić*, a zatim *-ović*. Dočetak *-ić* isprva je nosio značenje umanjenosti, a zatim mladosti te je s tim značenjem u vezi davno počeo označavati roditeljsku vezu s djecom (Šimunović 2009: 81). Kasnije se počeo širiti u prezimenima, a najproduktivniji je u središnjem štokavskom jezičnom prostoru (Šimunović 2009: 82). Prezimena na *-ić* u Hrvatskoj su najčešća na Kordunu, Banovini i Lici, a nosili su ih doseljenici na područje Vojne krajine. Onimizacijom, od zanimanja, i transnimizacijom, od nadimaka, nastao je također znatan dio prezimena, a većina apelativa iz osnove porijeklom je iz njemačkog jezika, što je rezultat dugog razdoblja u kojemu je Petrinja bila u sastavu Vojne krajine, kao i činjenice da je njemački jezik bio službeni sve do kraja 19. stoljeća. Već spomenute kajkavske osobitosti u prezimenima, kao i grafija, potvrđuju petrinjsko područje kao mjesto prožimanja dvaju narječja i njihovih dijalekata. Analiza prisutnosti prezimena u petrinjskome prezimenskom fondu od početaka do danas pokazala je da su sva prezimena prisutna do kraja 19. stoljeća, šezdeset tri prezimena kontinuirano su prisutna, a od 20. stoljeća poneka počinju nestajati. Migracije stanovništva, znatnim dijelom u Ameriku, početkom 20. stoljeća utjecale su na to da ih u Petrinji 1948. više nema, a ratna zbivanja početkom 1990-ih raselila su petrinjsko stanovništvo po ostatku Hrvatske, pa se mnoga prezimena danas mogu naći u Sisku, Zagrebu i okolnim mjestima u koja su se mnogi Petrinjci odselili nakon progonstva iz Petrinje 1991. Ipak, danas je teško dovoditi ta prezimena u genealošku vezu s onima u Petrinji na početku 17. stoljeća.

9. Zaključak

Prvi zapisi prezimena u Petrinji sežu u 17. stoljeće, od kada se u župnoj crkvi sv. Lovre vode matične knjige rođenih. U ovome su radu, iz arhiva i dostupne literature prikupljena sedamdeset tri prezimena koja se pojavljuju u matičnim knjigama u prvim desetljećima vođenja, od 1677. do sredine 18. stoljeća. Analizirana su prezimena u velikome broju potvrdila svoju kontinuiranost u petrinjskome prezimenskom fondu od prvih zapisa do danas, osim nekoliko prezimena koja su se brojnim iseljavanjima u 20. stoljeću izgubila iz Petrinje. Pokazala su i snažan utjecaj njemačkoga jezika u 18. i 19. stoljeću te stalna prožimanja štokavskih i kajkavskih jezičnih elemenata na tome području.

Takvu su jezičnu i izvanjezičnu zbilju otkrila prva petrinjska prezimena koja smo prikupili i analizirali u ovome radu, ponajprije kako bi se dao prinos istraživanju jezično-kulturnih i povijesnih podataka o tome gradu, a zatim i kako bi se otvorio put daljnjim antroponimijskim i dijalektološkim proučavanjima toga neistraženoga područja.

Literatura

- ANIĆ, VLADIMIR. 1991. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.
- ANIĆ, VLADIMIR; GOLDSTEIN, IVO. 1999. *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Novi Liber.
- DEANOVIĆ, MIRKO; JERNEJ, JOSIP. 2002. *Talijansko-hrvatski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga.
- FRANČIĆ, ANĐELA. 2002. *Međimurska prezimena*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- GOLEC, IVICA. 1999. *Petrinjski biografski leksikon*. Petrinja: Matica hrvatska Petrinja.
- GOLEC, IVICA. 1993. *Povijest grada Petrinje (1240–1592–1992)*. Zagreb: Školska knjiga, Petrinja: Matica hrvatska Petrinja.
- Hrvatski prezimenik* (priredili Franjo Maletić i Petar Šimunović) I. – III. 2008. Zagreb: Golden Marketing–Tehnička knjiga.
- KLAIĆ, BRATOLJUB. 2002. *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske* (urednici Valentin Putanec i Petar Šimunović), 1976. Zagreb: Institut za jezik.
- LISAC, JOSIP. 2003. *Hrvatska dijalektologija 1.: Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- LONČARIĆ, MIJO. 1996. *Kajkavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.
- MACHEK, VACLAV. 1997. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny.
- Matična knjiga rođenih župe Sv. Lovre (1858. – 1877.)*
- PETROVIĆ, DRAGOLJUB. 1978. *Govor Banije i Korduna*. Novi Sad: Matica srpska.
- SKOK, PETAR. 1971. – 1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, I. – IV. JAZU: Zagreb.
- Status animarum župe Sv. Lovre (1839. – 1862.)*
- ŠIMUNDIĆ, MATE. 2006. *Rječnik osobnih imena*. Zagreb: Matica hrvatska.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR. 1982. Društveni aspekt onomastičkih istraživanja u Hrvatskoj. *Makedonski jazik*, 32–33, Skopje, 817–822.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR. 2008. *Hrvatska u prezimenima*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR. 2009. *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- UROIĆ, MARIJA; HURM, ANTUN. 2002. *Njemačko-hrvatski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga.
- ŽEPIĆ, MILAN. 2000. *Latinsko-hrvatski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga.

The first family names of Petrinja

Abstract

This paper provides a formational and motivational analysis of the family names recorded in the oldest birth register of the St. Lovro parish in Petrinja based on available sources and literature. The beginnings of the formation of the town of Petrinja date to the 17th century, and birth registers have been kept since 1677. Of the seventy-three family names whose records reach up to three hundred years in the past, sixty-three are still present in Petrinja today. The purpose of this paper is to provide a historical and anthroponymic picture of the generally linguistically unexplored area of Petrinja through an analysis of its family names.

Ključne riječi: Petrinja, prezime, motivacijsko-tvorbena analiza, popis stanovništva

Key words: Petrinja, family name, motivational and formational analysis, census